

ГЕОГРАФИЯ НА ЛЕКАТА ПРОМИШЛЕНОСТ В БЪЛГАРИЯ

I. Значение и особености.

Леката промишленост, наред с ХВП, се включва в леката индустрия, чиито отрасли произвеждат основно предмети за потребление от различно естество и суровини за тежката индустрия. Към леката индустрия се отнасят: ХВП, текстилната, трикотажна, кожаро-кожухарската, шивашката, обувната и полиграфическата промишленост. Делът на тези отрасли в общата продукция на вторичния сектор е около 30%, а в ОПП - около 26%. Общият им дял в БДС на България е около 6, 5%. За разлика от тежката индустрия, в отраслите от леката индустрия делът на частния сектор е значително по-висок. Основната причина за това е бързият оборот на вложените капитали, поради осигурените вътрешни и външни пазари за продукцията.

Леката промишленост обхваща производствата на нехранителни стоки за широко потребление /тъкани, обувки, облекла, книги, ежедневници и др./. Това, наред с факта, че предприятията от леката промишленост осигуряват работни места предимно за жени в редица региони от страната с излишък на женска работна сила, определя голямото социално значение на отрасъла.

Стопанското значение на леката промишленост се определя от преработката в предприятията ѝ на голяма част от селскостопанските суровини /памук, лен, коноп, кожи, пашкули/ и осигуряването на суровини за мебелната промишленост, строителството, машиностроенето, транспорта и други стопански отрасли. Същевременно в редица производства от леката промишленост /обувно производство, текстилно, кожаро-кожухарско и др./ широко се използват като суровина химически продукти. По този начин се осъществява интеграцията между подотраслите на леката промишленост и останалите отрасли на промишлеността и НС.

Отделните подотрасли и производства на леката промишленост имат редица свои особености:

- Производственият процес е сложен и ешалониран, изискващ голямо количество работна ръка, предимно женска.
- Повечето производства са мобилни и бързо реагират на потребителското търсене и влиянието на суровинния фактор.
- Продукцията на леката промишленост в повечето случаи е малка по обем, но с висока стойност и дълготрайна.
- Производствата, отнасящи се към отрасъла, се отличават с относително по-слабо замърсяване на природната среда с отпадни продукти в сравнение с другите отрасли на промишлеността.
- Повечето производства предоставят работни места основно за женска работна сила, поради спецификата на технологията.
- Производствата от леката промишленост имат повсеместно разпространение.
- Разходите за суровини в отделните подотрасли се движат между 30% /шивашката промишленост/ и 60% /текстилната и полиграфичната промишленост/.

II. Място на леката промишленост в структурата на промишлеността и НС.

Мястото на отрасъла се определя от дела му в ОПП, ОПФ, дела на заетите, предназначението на продукцията, дела в износа и вноса на страната и др. Към леката промишленост се отнасят следните отрасли и производства: текстилна промишленост; трикотажна ;шивашка; кожаро-кожухарска; обувна; кожено-галантерийна; полиграфическа. Общият дял на тези отрасли и производства в ОПП на България е 7,5%. Те участват с около 17,7% в износа и с около 13,3% във вноса на страната. Леката промишленост дава около 1,9% от БДС. В нея са заети около 163000д., или 5,2% от

всички заети в страната. В частния сектор са заети над 85%.

III. Фактори и условия за развитие на леката промишленост.

1. Основен фактор за развитието на отрасъла е **суровинната база**. Тя е съставена от селскостопански /естествени/ суровини и суровини, създадени в химическата промишленост - изкуствени кожи, изкуствени ходила, бои, лакове, лепила и др.

От естествените суровини с най-голямо значение са техническите култури /лен, коноп, памук/ и част от продукцията на животновъдството /кожи, вълна, пашкули/. България не задоволява нуждите на леката промишленост от естествени суровини, поради което се налага внос на памук, кожи, вълна, ленени стъбла, копринени пашкули и др. С това продукцията се оскъпява значително и се ограничават нейните пазари. Страната е принудена да внася около 80% от необходимия ѝ памук, около 50% от необходимата вълна и почти 100% от необходимите ленени и конопени стъбла. Внася се и значително количество кожи от Германия, Турция, Аржентина, Бразилия, Монголия и други страни.

В перспектива се очаква разширяване и подобряване на естествената суровинна база на отрасъла.

Успоредно с ограничаването на естествената суровинна база, през последните 20 години значително се разширява суровинната база от произведения на химическата промишленост - изкуствени и химически влакна, изкуствени кожи и др. Основните доставчици на тези суровини са в Бургас /полиакрилни влакна/, Видин /полиестерни и полиамидни влакна/, Ямбол /полиестерни влакна/, Свищов /изкуствени влакна от целулоза/.

2. **Икономическата база** за развитието на отрасъла е представена от предприятията в подотраслите ѝ, действащите технологии за производство и техническото състояние на производствените машини. Така например широко използвано в българските текстилни предприятия е безвретенното предене на памучните прежди, а около 60% от становете са безсовалкови. Почти всички текстилни предприятия са снабдени с високопроизводителни линии за избелване, мерсеризиране и оцветяване на тъканите.

3. Силно влияние върху развитието на леката промишленост оказват и социално-икономическите фактори

/пазари, собственост на машините и предприятията, състояние на транспортната и социалната инфраструктура в и около предприятията, внедряване на най-новите научни достижения, брой и качество на работната сила и др./.

Пазарите оказват силно влияние върху производствата от леката промишленост чрез своите специфични изисквания за качеството и количеството на продукцията. През последните няколко години вътрешните пазари са значително ограничени, поради спадането на покупателната способност на българското население. Същевременно стесняването на вътрешните пазари се дължи и на ограниченото използване на редица суровини в тежката индустрия. Успоредно със стесняването на вътрешните пазари, след 1989г. значително се ограничават и външните пазари с разпадането на СИВ. България се специализира в рамките на СИВ в производството на памучни, ленени и вълнени тъкани, кожени изделия, обувки, готови облекла /конфекция/. Днес се налага коренно преструктуриране на производствения асортимент в леката промишленост и значително повишаване на качеството на продукцията.

Работната сила оказва влияние чрез количеството и качествените си характеристики /възраст, квалификация, производствен опит, полова структура, традиции и др./.

Повечето производства от отрасъла позволяват широкото използване на женска работна ръка, поради което леката промишленост е териториално ориентирана към региони с излишък от женска работна сила - Родопите, големите центрове на тежката индустрия и др.

Транспортният фактор оказва все по-слабо влияние върху развитието на леката промишленост, поради повсеместното разпространение на предприятията, сравнително добрата транспортна инфраструктура и транспортабилността на готовата продукция и суровините.

С усъвършенстване на технологиите за производство все по-слабо влияние върху развитието на леката промишленост оказва и производството на електроенергия.

Силно въздействащ фактор върху развитието на отрасъла е приложението на

най-новите научни открития. Те спомагат за намаляване на разходите за суровини и електроенергия и за повишаване на качеството на произвежданата продукция.

Важен фактор за развитието на отраслите от леката промишленост са чуждестранните инвестиции. Трябва да се подчертае, че основната част от привлечените инвестиции в промишлеността са усвоени именно в отраслите на леката промишленост, поради наличието на местни суровини, производствен опит на населението и традиционни пазари за продукцията.

4. Екологичен фактор. Неговото влияние все повече нараства, което се дължи от една страна на значителното замърсяване на природната среда от страна на някои производства, а от друга страна - на налагащата се необходимост от устойчиво развитие на България.

IV. Развитие и отраслова структура на леката промишленост.

Развитието на леката промишленост като цяло и на отделните ѝ отрасли е на базата на занаятчийското и манифактурно производство в българските земи през XIXв., традиционния опит на българското население в отделни производства, относително евтината работна ръка, наличието на пазари за готовата продукция, относително ниската капиталоемкост на повечето производства, осигуреността с местни суровини за повечето производства и др. Леката промишленост е водеща през първите десетилетия след Освобождението и дори през периода на световната икономическа криза 1929-1934г.

1. Текстилна промишленост.

Водещ подотрасъл на леката промишленост и основа на индустрията в България е текстилното производство. Върху развитието и териториалната организация на текстилната промишленост влияние оказват множество фактори, сред които изпъкват:

а/ социално-икономическите условия в страната /потребностите на стопанството и

населението от текстилни изделия/;

б/ природно-ресурсният потенциал, който определя суровинната база чрез възможностите за развитие на земеделието;

в/ необходимостта от техническо усъвършенстване на текстилното производство, използването на химически влакна като заместители на естествените суровини и др.;

г/Усъвършенстването на организацията на труда в текстилните предприятия чрез въвеждането на такива форми като концентрация, комбиниране, коопериране, специализация и др.

Под въздействието на тези и редица други фактори, днес могат да бъдат разкрити редица закономерности в териториалната организация на текстилното производство:

1/. В близост до суровините са разположени някои технологични етапи на текстилното производство като предачеството, както и подотраслите лененотекстилна и коприненотекстилна промишленост.

2/. В потребителските центрове и в районите, разполагащи с работна ръка, се намират главно предприятия от памукотекстилната промишленост, както и тъкачни предприятия от другите подотрасли. В тази връзка са построени големи предприятия в София, Пловдив, Варна и други по-големи градове.

3/. В региони с благоприятно транспортно-географско положение, с оглед вноса на суровини и износа на готовата продукция, са разположени предприятия от памукотекстилната и отчасти на вълненотекстилната промишленост, както и някои предачни предприятия. Такива има във Варна, Бургас, Русе и др. Развитието на текстилната промишленост в България датира от началото на XIXв. с пускането в действие през 1834г. на текстилната фабрика на Добри Желязков /Фабрикаджията/ в Сливен. До Освобождението текстилното производство е застъпено основно в Старопланинската област и Средногорието, където има изобилие на суровини /вълна/,

води и работна ръка. В тази връзка като естествено продължение на занаятчийското производство на аби, шаяци, гайтани, сукна и др., още преди Освобождението са пуснати в действие текстилни фабрики и в Сопот, Карлово, В. Търново, Пловдив и редица други средища.

След Освобождението развитието на текстилната промишленост е с ускорени темпове, продиктувани от наличието на местни суровини, осигурени пазари, работна ръка и протекционистичната политика на българските правителства. Все пак, през този период трябва да се отбележи, че построените мощности далеч надхвърлят възможностите на суровинната база, поради което се внася памук от Египет и други страни. Като памукотекстилни центрове през периода се развиват пристанищните градове Варна, Русе и Бургас. Други текстилни центрове до края на Втората световна война са София, Габрово, Пловдив, Сливен, Враца и Стара Загора /като консумативни центрове и селища, разполагащи със свободна работна ръка/. През този период приоритетно развитие получава тъкачеството, което е застъпено във всички по-големи градове.

През 30-те години на ХХ век в областите Хасково, Пловдив, Враца, В.Търново, Плевен и Русе започва отглеждането на копринени буби и добиването на естествена суровина за копринотекстилната промишленост. През този период България е един от основните износители на копринени пашкули в Европа. За значението на отрасъла доказателство е фактът, че в предприятията му работят около 33% от заетите в индустрията, които произвеждат 20% от ОПП в страната /заедно с шивашката промишленост/.

След Втората световна война настъпват значителни промени в броя на текстилните предприятия, но не се променя тяхната териториална организация. По време на национализацията в края на 1947г. по брой на национализирани предприятия текстилната промишленост отстъпва единствено на ХВП. През последните 50 години в страната се развиват редица нови подотрасли като ленено- и конопотекстилната промишленост, а повечето текстилни предприятия са уедрени. Днес в отрасъла работят около 150 предприятия в обществените и множество дребни предприятия в частния сектор. Само малка част от тях са комбинати, в които са застъпени всички дейности от подготовката на суровините, тъкане, предене и боядисване /апретура/.

През последните 50 години обемът на производството в отрасъла нараства неколкостранно, но делът на отрасъла в ОПП намалява значително. За това допринасят трудностите по снабдяването със суровини и налагащият се внос на вълна, памук и коприна. Ограничаването на външните пазари с разпадането на СИВ определя и намаляването на заетостта и на обема на продукцията в отрасъла през последните 10

години. Днес в текстилната и трикотажната промишленост са заети 40605д. Делът им от заетите в страната е едва 1,3%, като 79,5% от тях са в частния сектор на отрасъла. През последните 10 години се отбелязва трайна тенденция към намаляване дела на текстилната и трикотажната промишленост в ОПП, като през 1999г. той достига 2,8%. Отрасълът участва с 4,4% в износа и с 7,8% във вноса на България заедно с трикотажната промишленост. Това нарастване се дължи основно на напредналия процес на приватизиране на предприятията и на недостига на местни суровини.

Към отрасъла се отнасят: памукотекстилната, вълнотекстилната, копринотекстилната, ленотекстилната, конопотекстилната промишленост и производството на декоративен текстил.

1.1. Водещ подотрасъл е **памукотекстилната промишленост**, произвеждаща около 30% от общата продукция на текстилната промишленост. Водещото й място се

дължи на широкото приложение на памучните тъкани и на производствените традиции. Делът ѝ в текстилната продукция постоянно намалява във връзка с вноса на скъпа суровина и ограничаването на вътрешните и външните пазари. През последните 10 години годишно се внасят около 27000-30000т памук главно от Казахстан, Индия, Египет.

Началото на памукотекстилното производство в България се полага през 1903г. с пускането на памукотекстилната фабрика в Ямбол.

През периода 1939-1980г. производството в натура нараства около 10 пъти, но през последните 20 години обемът на продукцията е спаднал около 4 пъти /табл. 1/.

Основни производства в памукотекстилната промишленост

година 1970г. 1975г. 1980г. 1985г. 1990г. 1995г. 1999г.

пам.прежда/т/ 73700 78900 87400 82724 72191 26200 28200

платове/млн.м/ 318,8 371,8 346,1 351,3 290,5 74 75,7

Около 33% от платовете се тъкат в Западния Тракийско-Родопски регион, около 19% - в Северозападния регион и около 16% в Северна Централна България. Като цяло предприятията в Северна България произвеждат 46% от памучните платове и почти толкова от памучните преди в страната. Основните центрове там са Варна, Русе, В.Търново, Плевен, Враца и Монтана. Центрове на памукотекстилната промишленост в Южна България са София, Пловдив, Ямбол, Хасково и Благоевград. Комбинатната форма на производство в подотрасъла е слабо застъпена. Основната част от продукцията се използва в шивашката промишленост, около 30% - в други промишлени отрасли. В перспектива се очаква ново разширяване на производството във връзка с нарастналото търсене на текстил от естествен памук както у нас, така и на световните пазари.

1.2. Вълнено-текстилната промишленост полага основите на текстилното и въобще на индустриалното производство в България. За разлика от памукотекстилното, производството на вълнен текстил е застъпено основно в комбинати, тъй като се използва местна суровина. Още преди Освобождението центрове на това производство са Сливен, Габрово, Самоков, Казанлък и редица други селища в планинските и полупланински райони. И до днес тази териториална организация в общи линии е запазена под въздействието на суровинния фактор. През последните 20 години се отбелязва значителен спад на продукцията в подотрасъла, поради намаляването на животновъдната продукция и ограничаването на пазарите /табл. 2/.

Основни производства във вълнено-текстилната промишленост

година 1970г. 1975г. 1980г. 1985г. 1990г. 1995г. 1999г.

прежди /т/ 24300 31500 35900 35100 29800 13500 11600

платове /млн.м/ 26,8 37,9 39,5 41,9 31,4 13,2 11,2

Ограничаването на местната суровинна база води до нарастване на вноса на вълна, което оскъпява продукцията и ограничава пазарите. През последните години вносът намалява, като през 1998г. са внесени 3602т вълна, главно от страните в Средна Азия.

Производството на **декоративни тъкани** /одеяла, килими, дамаски и др./ се явява естествено продължение на вълнотекстиленото производство. През последните 12 години производството на килими и килимени изделия спада 6 пъти, като през 1998г. са произведени едва 0,633 млн. м². Основни центрове за тези производства са Чипровци, Котел, Панагюрище, Сливен и др. В България се произвеждат както “чипровски”, така и “персийски” тип килими, които в основната си част се изнасят в чужбина.

Производството на **одеяла** през последните 6 години намалява 3 пъти, като през 1998г. са произведени 1,3млн.м. Основни центрове на това производство са Троян, Силистра, Добрич и Сливен.

През последните 20 години в страната се развива и производството на **мокети**. От началото на 90-те години производството им спада 2 пъти, като през 1998г. са произведени 0,6млн.м²

мокети. Главна причина за този спад е сниженото потребление на този вид подови настилки.

Под въздействието на суровинния и потребителския фактор основната част от вълнения текстил в България се произвежда в Югоизточния регион (над 35%), Източния Тракийско-Родопски регион (около 30%) и Северна Централна България (около 19%). През последните няколко години нараства делът на производството в Южна България за сметка на производството в Северна България, което е във връзка с осигуреността със суровини. В перспектива се очаква нарастване на производството в подотрасъла, поради наличието на производствен опит и традиции и очаквано възстановяване на животновъдството в страната.

1.3. Копринено-текстилната промишленост е сравнително нов текстилен подотрасъл, развит в България след Първата световна война. През последните 30 години с

намаляването на площите с черничеве насаждения и ограничаването на суровинната база се налага нарастващ внос на бубено семе, пашкули и сурова коприна от чужбина. Същевременно все по-голяма част от суровините е представена от изкуствени влакна, произведени в Димитровград. Ограничаването на суровинната база и външните пазари определя и значителното намаляване обема на продукцията в подотрасъла /табл.3/.

Производство на копринени платове в България /хил.м/

1970г. 1975г. 1980г. 1985г. 1990г. 1995г. 1999г.

21300 31400 33600 36400 36300 19100 16500

За разлика от останалите текстилни подотрасли, в копринотекстилната промишленост отделните технологични етапи са териториално разграничени. Първичната преработка на копринените пашкули се извършва в районите на отглеждане на копринени буби /Хасково, Свиленград, Харманли, а до скоро и във Враца/. Производството на копринена прежда /греж/ е застъпено в Хасково и Велико Търново, а производството на платове - в Казанлък, Свиленград, Харманли, Враца, Русе, Карлово, София, Пловдив и др. Основната част от производството на платове (около 71%) е съсредоточено в предприятията от Южна Централна България. В перспектива се очаква ново нарастване на производството на копринени тъкани от естествена коприна, поради търсенето им на световните пазари.

1.4. Ленено-конопената текстилна промишленост също намалява производството си значително през последните години, поради липсата на местна суровина и ограничаването на вътрешните и външни пазари /табл. 4/.

Основни производства на ленената и конопено-текстилната промишленост

година 1970г. 1975г. 1980г. 1985г. 1990г. 1995г. 1999г.

конопени и ленени

прежди /т/ 11100 9300 10500 13200 7273 700 500

конопени и ленени

платове/млн.м/ 17,4 14,9 18,1 20,1 10,5 19,1 1,2

Първичната преработка на ленените стъбла /кисненето и разлищването/ се извършва в районите на отглеждане на лен /Шабла, Велинград, Перник, Самоков/, а производството на ленени тъкани е концентрирано във фирма "Рилски лен" в град Самоков, като съвсем малка част от производството на тъкани е застъпена в Провадия. Основната част от ленените тъкани се използва за спално бельо и горни облекла. Търсенето на продукцията на световните пазари и възможностите за възстановяване на лененото производство са благоприятни предпоставки за бъдещото развитие на ленено-текстилната промишленост.

През последните 10 години значителен спад бележи и продукцията на конопено-текстилната промишленост, поради ограничаването на площите с коноп по Дунавското крайбрежие. Първичната преработка на конопените стъбла се извършва в районите на отглеждане на коноп под влиянието на транспортния фактор и на обема на суровините. Центрове за тази преработка са Тутракан, Бяла Слатина, Лом, Мездра. Производството на конопени тъкани е съсредоточено в град Пазарджик. От тези тъкани се произвеждат опаковки, чулове за животни, зебла за тютюнопроизводството, въжета и други продукти, необходими за стопанската дейност и бита на хората.

Под въздействието на природните и социално-икономическите фактори в България са формирани 4 **района на текстилната промишленост** със съответната специализация:

1/. **Софийски** - обхваща град София и областите Софийска, Пернишка, Кюстендилска. Главните фактори, повлияли за формирането и специализацията му, са потреблението, работната сила, благоприятното географско положение, суровинната база, научно-техническата и технологичната база. Развити са памуко-, ленено- и вълнено-текстилната промишленост. Към този район гравитира и Благоевград като център на памукотекстилната промишленост.

2/. **Габровски** - обхваща област Габрово. Формиран е на основата на суровинната база в Централна Стара планина, на производствения опит на населението, географското му положение и производството на текстилни машини. Специализиран е основно във вълнено-текстилното производство, а основните му центрове са Габрово, Трявна, Дряново, Севлиево и В.Търново.

3/. **Пловдивски** - обхваща територията на Пловдивска и Пазарджишка област и е специализиран в производството на памучен и вълнен текстил, както и в килимарството и производството на одеяла. Формирането му е под въздействието на суровинния, потребителския и фактора "работна сила", както и на благоприятното му географско положение.

4/. **Сливенски** - формиран е върху територията на Сливенска и Ямболска област под въздействието на суровинния фактор /вълна, химически влакна от Ямбол и др./ и работната сила. Специализиран е в производството на вълнен и памучен текстил и на килими. Основните центрове са Сливен, Ямбол и Котел.

Извън границите на посочените текстилни райони са развити текстилните възли Хасково-Димитровград-Харманли /копринен и памучен текстил/ и Враца-Мездра /памучен и копринен текстил/. Като текстилни центрове изпъкват Варна /вълнен текстил/, Русе /копринен текстил/, Добрич /вълнен текстил/ и Казанлък /вълнен текстил/.

2. Трикотажна промишленост.

Тя е самостоятелен отрасъл на леката индустрия и промишленост, поради специфичните ѝ технологични особености /машинно плетене/ и естеството на крайния продукт /готово облекло/. Като цяло този отрасъл има постоянни пазари, но качеството на продукцията не отговаря на международните стандарти. Началото на този отрасъл се поставя в 1930г. За суровина се използват памучни, вълнени, копринени и други прежди. В тази връзка често трикотажното производство се отнася към текстилната промишленост.

Основни центрове на трикотажната промишленост са градовете, разполагащи с излишък на женска работна ръка - София, Пловдив, Стара Загора, Сливен, Смолян, Мадан, Рудозем и др.

През последните 10 години обемът на производството в отрасъла значително спада, поради намаляването на продукцията в текстилната промишленост и ограничаването на пазарите /вътрешни и външни /табл. 5/.

Производства на трикотажната промишленост

година 1980г. 1985г. 1990г. 1995г. 1999г.

горни облекла

/ в млн.броя/ 55,5 9,1 12,2 78,5 107,2

долни облекла

/ в млн.броя/ 75,8 69,5 60,1 9,9 6,5

В производството на различни трикотажни изделия има ясно изразена териториална специализация на предприятията. Така например, трикотажно бельо се произвежда основно в София, Габрово, Трявна, Стара Загора, Кърджали, Разград. Горно трикотажно облекло се произвежда главно в София, Пловдив, Плевен, Севлиево, Петрич и Стара Загора.

Към трикотажната промишленост условно може да се отнесе и производството на **чорапи и чорапогащи**

, тъй като в технологично отношение то не се различава от останалите трикотажни производства. Производството на чорапи е застъпено в София, Русе и Сливен, а производството на чорапогащи е съсредоточено в София. Поради ограниченото търсене на вътрешния пазар и конкуренцията отвън, производството на чорапи и чорапогащи през последните 20 години значително намалява - от 63,2млн. чифта през 1980г. на 37,9млн. чифта през 1999г.

Производството на **конци** е съсредоточено в Казанлък /фирма "България"/, а на **ципове и пасмантерия**

- в Гоце Делчев и Първомай. Тези производства, наред с производството на чорапи, разполагат със сравнително постоянни вътрешни пазари, което е благоприятна предпоставка за развитието им в бъдеще.

3. Шивашка промишленост.

Този отрасъл може да се приеме като естествено продължение на текстилното производство, тъй като шивашките предприятия са основният потребител на тъкани. Шивашката промишленост решава важни социални задачи, като осигурява облекла за населението и работни места, предимно за жени без висока квалификация. В тази връзка развитието й "съпътства" това на отраслите от тежката индустрия, в която е заета основно мъжка работна ръка. Продукцията на отрасъла има стабилни пазари в България и в чужбина, а естеството и качеството на труда дават възможност за бърза приватизация на предприятията и навлизането на чужди капитали в тях. Сега в страната работят около 300 по-големи предприятия, като по-голямата част от тях са в частния сектор. Те са повсеместно разпространени, но с най-големи мощности са тези в София, Пловдив, Варна, Видин, Плевен, Русе, В.Търново и други по-големи градове. Тези предприятия имат строга специализация - детски облекла се шият в предприятията в Бяла Слатина, Чирпан, Добрич; мъжки ризи и дамски блузи - основно в Панагюрище,

София, Видин и Калофер; спортни и работни облекла - в Петрич, Луковит и Дупница; горни връхни дрехи - главно в София, Пловдив, Русе и други по-големи селища. Тази специализация на предприятията в различни региони от страната се дължи на производствения опит на работната ръка, на потребителското търсене и на благоприятното транспортно-географско положение на селищата.

През последните 12 години относителният дял на шивашката промишленост в ОПП се задържа около 2%, като през последните 4 години се отбелязва тенденция към нарастване - 2,6% за 1999г. Това се дължи основно на стабилните външни пазари за продукцията на отрасъла. Въпреки това, обемът на производство намалява значително /около 2 пъти/ от началото на 90-те години. През 1999г. са ушити 10,051млн. броя облекла, от които 4,362млн. - мъжки, 4,776млн. - дамски и 0,913млн. броя - юношески, детски и бебешки.

Стабилизацията на производството през последните няколко години е основният фактор за нарастване на броя на заетите в шивашката промишленост на около 87000д. /над 90% от тях работят в частния сектор/, въпреки че цената на работната ръка в отрасъла да е сред най-ниските в страната. Това е доказателство за наличието на пазари за продукцията.

4. Кожаро-кожухарска промишленост.

Този отрасъл включва обработката на кожи и производството на разнообразни продукти с потребителско и производствено предназначение - кожени облекла, кожуси, чанти, куфари, ремъци, колани, ръкавици. Като суровина за тези производства се използват естествени и изкуствени кожи. Разходите за суровини и материали са намалени през последните години на около 50% от себестойността на крайната продукция, поради което и влиянието на суровинния фактор е понижено. Технологиите на производството в отрасъла изискват използването на големи количества вода /около 10млн.м³ годишно/, при което технологичната вода се замърсява. Върху развитието на отрасъла силно влияние оказват и потреблението, както и производственият опит на населението. Суровинният фактор е определящ за развитието на кожарската промишленост в Габрово, Севлиево, Етрополе, Русе, Търговище, Шумен и други центрове на животновъдни райони, очертани се като такива още преди Освобождението. Отделните предприятия са подчертано специализирани. Кожи от едър рогат добитък се обработват основно в Габрово, Русе и Търговище. Кожи от дребен добитък се обработват главно в Ловеч и Етрополе. Основният център за производството на кожени облекла, ръкавици и кожени шапки е Ловеч /"Велур"/.

Кожуси, колани и други кожени изделия се произвеждат в София, Пловдив, Добрич, Димитровград и др. През последните години, поради намаляването на продукцията на животновъдството, се налага внос на кожи, който намалява от 4000т в началото на 90-те години на 400т през 1998г. - главно от Холандия, Индия и др. Наред с кожите от рогат добитък, в България се внасят и кожи от редки животински видове /лисици, норки, белки и др./. В тази връзка отрасълът, заедно с обувната и кожено-галантерийната промишленост, участва с около 3,3% в износа и 2,0% във вноса на страната.

Ограничаването на суровинната база и потреблението на обработени кожи е причина за значителното намаляване на продукцията в отрасъла през последните 30 години /табл. 5/.

Производства на кожаро-кожухарската промишленост

година 1970г. 1975г. 1980г. 1985г. 1990г. 1995г. 1999г.

твърди кожи-т 3400 2500 1600 1413 300 12 15

меки кожи /млн.дм²/ 168 216 205 790 593 272 232,9

кожухарски кожи

/в млн.броя/ 4,3 4,4 3,7 3,7 2,7 0,4 0,7

кожени облекла

/ хил.броя/ - - 594 330 142 20,2 21,5

През 1999г. кожаро-кожухарската промишленост, заедно с обувната промишленост, произвеждат 1,1% от ОПП в страната, докато през 1939г. в тях са произведени 2,1% от ОПП. През последните 10 години значително намалява и броят на заетите в отрасъла, като през 1998г. те са 24674д. /92% в частния сектор/ или 0,8% от всички заети в НС.

Като подотрасъл на кожаро-кожухарската промишленост може да се приеме **производството на кожена галантерия** /

куфари, чанти, колани, ръкавици и др./ . Тези артикули се произвеждат основно в София, Пловдив, Варна, Русе, Димитровград и Плевен.

Поради ограничаването на вътрешния пазар производството на кожена галантерия намалява значително през последните 10 години.

5. Обувна промишленост.

Развитието на отрасъла е силно повлияно от суровинния, потребителския фактор и от производствения опит и квалификация на работната ръка. Предприятията са с тясна специализация - дамски обувки се произвеждат в Кюстендил, Хасково, Пловдив, Пещера, София; мъжки обувки - в София, Габрово, Монтана; основната част от детските обувки - в Добрич; домашни чехли и пантофи - в Крумовград; спортни обувки - в София, Хаджидимово и Благоевград; медицински /ортопедични/ обувки - в Дупница. Първата частна фирма за производство на обувки е открита още в началото на 90-те години в Пазарджик.

Българската обувна промишленост не е осигурена със суровини и материали /лицеви кожи, ходила, лепила и др./, поради което се налага внос от чужбина, а това повишава себестойността на продукцията и стеснява пазарите ѝ. Производството на обувки през последните 30 години бележи значителни промени /табл. 6/.

. **Производство на обувки в България** /млн.чифта/ .

1970г. 1975г. 1980г. 1985г. 1990г. 1995г. 1999г.

13,6 18,5 18,3 23,9 22,2 9,2 6,8

Въпреки намаленото производство на обувки през последните 12 години, през същия период износьт им нараства почти двойно /6,062млн. чифта през 1999г./, което е доказателство за подобро качество на продукцията в отрасъла.

Развит подотрасъл на обувната промишленост е производството на гумени обувки /ботуши, галоши, гуменки, кецове и др./ в Габрово, Плевен, София и др. Годишното производство достига около 600000 чифта, като за тях има осигурен вътрешен пазар и то предимно в селските райони на страната.

Основните центрове на обувното производство в България са Габрово /около 24% от кожените обувки и около 58% от каучуковите обувки/, Добрич и Варна /общо около 20% от обувките в страната/ и др.

Под въздействието на суровинния, потребителския и демографския фактор в страната са формирани следните райони на обувната, кожарска и кожухарска промишленост:

Северен Централен - обхваща територията на общините Габрово, Севлиево, Ловеч и Плевен. Специализиран е в производството на кожени и гумени обувки, кожени облекла и кожуси, кожена галантерия, твърди и меки лицеви кожи.

Южен Централен - формиран е на територията на областите Пловдив, Пазарджик и Смолян. Специализиран е в производството на кожена галантерия, кожени облекла, кожуси и обувки.

Югозападен - обхваща територията на областите Софийска, град София, Кюстендил и Благоевград. Специализиран е в производството на обувки, кожена галантерия, кожуси, кожени облекла, меки лицеви кожи. Този район е слабо обезпечен със суровини, но потреблението на продукцията и благоприятното му транспортно-географско

положение са водещите фактори за формирането му.

Североизточен - формиран е на територията на областите Русе, Добрич и Търговище. Специализиран е в производството на меки лицеви кожи, детски обувки, кожени облекла и кожуси.

Извън границите на посочените райони като центрове на обувната промишленост изпъкват Крумовград и Монтана, а на кожено-галантерийната промишленост - Димитровград.

6. Полиграфическа промишленост.

В продължение на 20 години /до началото на 90-те години/ полиграфическата промишленост произвежда около 0,4-0,5% от ОПП в страната, но през последните 10 години делът ѝ нараства до 1,2% от ОПП, във връзка с разширяването на частния сектор в отрасъла. Това е свързано и с нарастването на заетите в него - до около 10000д. Отрасълът участва с около 0,1% в износа и 0,4% във вноса на България, поради липсата на местни качествени суровини. /хартия, мастила и др./. Основните центрове на тази промишленост са най-големите градове - София, Пловдив, Варна, Бургас и др, които същевременно са и максималните консуматорски центрове за продукцията на отрасъла. В перспектива се очаква спад в продукцията, поради оскъпяването с налагането на данъци, ДДС и др., както и поради ниската покупателна способност на българското население.

V. Проблеми и тенденции в развитието на леката промишленост.

Основен проблем пред развитието на всички отрасли от леката промишленост е **суровинният**

Неговото решаване е свързано с решаването на проблемите в земеделието, което осигурява основната част от суровините за леката промишленост.

Важен проблем са **пазарите** и необходимостта от адаптиране на производството към

изискванията на пазарите в ЕС.

Като основен проблем пред развитието на всички отрасли от ЛП през последните години стои и решаването на въпроса с привличането на **инвестиции**, чрез което да се решат проблемите с техническото усъвършенстване и повишаването на качеството.

За развитието на производствата от голямо значение е и ускоряването на процеса на приватизация на предприятията, с което ще се промени и мотивацията на работещите в тях.

Решаването на тези и редица други проблеми ще спомогне за възстановяването на позициите на леката промишленост в структурата на НС.